

**vakblad voor
informatieprofessionals**

**IProfiel Niek van
Ulzen (KNMI)**

'Data moeten
begrijpelijk zijn'

**Met SMILES fake
news weerstaan**

Mediageletterd-
heid als wapen

**Born digital
uitdagingen**

Preserving van
digitale literatuur

Boekrecensie

Hoe ontstond de
eerste bibliotheek?

2023 | 06

**INFORMATIELESSEN
UIT ROTTERDAM**

**'WE MOETEN
AAN DE SLAG MET
AI LITERACY'**

COLOFON

IP is met zijn hybride magazine (digitaal en papier), website, nieuwsbrief, events, podcast en socials het platform voor de informatieprofessional van vandaag en morgen.

ISSN: 1385-5328

IP is een uitgave (27ste jaargang) van Uitgeverij IP
Charlotte van Pallandtlaan 18,
2772 TR Voorburg
tel. 06-223 75 75 9
www.informatieprofessional.nl

redactieadres

IP, Charlotte van Pallandtlaan 18,
2772 TR Voorburg,
tel. 06-223 75 75 9,
e-mail redactie@informatie-
professional.nl

redactie

Marjo Bakker, Maarten
Brinkerink, Wilbert Helmus,
Vincent M.A. Janssen,
Leen Liefsoens, Cindy Lammers
(hoofdredacteur), Matthijs
van Otegem, Mirjam Raaphorst,
Daniël de Vette

vormgeving

Eric van den Berg,
egfvdberg@upcmail.nl
Tom van Staveren,
graphicisland@upcmail.nl

medewerkers aan dit nummer

Monique Alberts, Miriam van
den Beemt, Siebe Bluijs, Wouter
Bronsgest, Jos Damen, Rob
Feenstra, Marianne Hermans,
Frank Huysmans, Anneke de Maat,
Marijn Mostart, Elke Müller,
David Peeters, Coosje van der Pol,
Anne-Katelijne Rotteveel,
Robin van Schijndel

abbonementen

Voor abonnementsprijzen
en andere informatie zie
Informatieprofessional.nl

advertentieverkoop

Voor informatie over adverteren:
Luciëne Paap, e-mail
l.paap@bureauvanvliet.com,
tel. 023-571 47 45. Zie voor een
overzicht van de mogelijkheden
en de mediakaart ook
informatieprofessional.nl

Het verlenen van toestemming
tot publicatie in dit tijdschrift
strekt zich tevens uit tot het
in enigerlei vorm elektronisch
beschikbaar stellen.

INHOUD

12

AI-lessen tijdens WLIC 2023

Het World Library and Information Congress (WLIC) streek vorige maand na lange tijd weer neer in Nederland, met het Rotterdam Ahoy Convention Centre als basis. Er was veel aandacht voor de impact van AI op het vak. Verslag van een vroege ochtendsessie.

18

SMILES tegen fake news

Hoe herken je desinformatie? Welke skills heb je daar als jongere voor nodig? Een consortium van Europese organisaties, verenigd in SMILES, ontwikkelde een nieuwe lesmethode waarbij docenten en bibliotheekprofessionals samenwerken.

22

IProfiel: Niek van Ulzen

Het beroep van informatieprofessional is zeer divers. Om de breedte van het vak te laten zien, lichten we in de rubriek IProfiel een informatieprofessional door. In deel 5: Niek van Ulzen, datasteward bij het KNMI.

RUBRIEKEN

04

Data in beeld
Spy Creatures

07

IP Lingo
Ootuntksjun

11

News Extra
AI Poem Booth

17

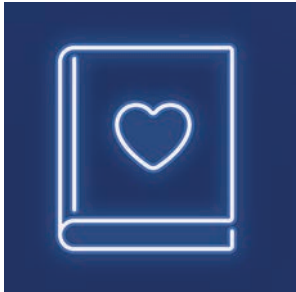
Column Frank Huysmans
Pimp your paper or perish

28

UB in wording (8)

Vakblad IP volgt de wording van de universiteitsbibliotheek van de UvA. In deel 8 van deze serie lees je over het project 'Studieplekken met sensor', waarmee ruimtes en studieplekken efficiënter, 'just in time', kunnen worden aangeboden.

24

Digi-preservering

In IP #4 kon je al een artikel lezen over digitale literatuur en de kansen die er liggen voor bibliotheken om deze werken aan te bieden. In dit vervolgartikel wordt beschreven wat er komt kijken bij de preservering van dit born digital materiaal.

30

Boekrecensie

Johannes Thysius legde vast dat zijn boekencollectie na zijn dood in een speciaal te bouwen, voor iedereen toegankelijke bibliotheek zou worden ondergebracht. Zo verrees Bibliotheca Thysiana. Jos Damen recenseert een recentelijk verschenen salontafelboek hierover.

DUBAH

mdat de gratis koffie meer weg heeft van ruwe stookolie, zoek ik mijn heil een etage hoger. Een kleine bar met vier man personeel.

Twee bestuderen aandachtig hun mobiel, een maakt iets schoon, de vierde staat tot mijn beschikking – een cappuccino graag! Ik krijg een bruinig klein wegwerpbekertje met even kleine inhoud voor € 4,10. Ik hoor mezelf mopperen terwijl de jongen knipooglachend het pinapparaat omhooghoudt. 'Wat doen jullie hier eigenlijk?', vraagt hij vriendelijk. 'Iets met boeken?'

Dat 'hier' is het World Library and Information Congress in Ahoy. Voor ik antwoord geef, probeer ik me de doelen van organisator IFLA te herinneren uit eerdere artikelen in IP: toegang tot informatie voor iedereen, information literacy, duurzaamheid, inclusiviteit ... Hij vindt het mooi, maar snapt niet waarom we met duizenden daarover moeten praten.

'Kunnen jullie niet beter iets *doen*?' Natuurlijk is actie belangrijk, maar vaak moet je eerst kletsen om daarna de handen te kunnen laten wapperen, reageer ik. Waarop hij zegt: 'Ik bedoelde: die doelen echt in praktijk brengen.'

Hij beseft niet hoe gelijk hij heeft. Want een smet op het congres is de keuze van het IFLA-bestuur om de volgende editie in Dubai te houden. Tegen de wens van haar leden in vrolijk 'ja' zeggen tegen een land dat lgbtqia+-personen en vrouwen achterstelt en niet vies is van censuur – dat is niet kies. En die opgespoten, kapitalistische zandbank past ook niet (mijn mening). Velen gaan boycotten, zo is de verwachting. Maar hoe moet het in de toekomst? Welk land kan wel? Als IFLA samen met Amnesty een lijstje zou maken, wordt dat niet heel lang, vrees ik. Volledig digitaal? Ik ben benieuwd naar de verlossende oplossing. <

REDACTIONEEL | Cindy Lammers

35

KB Onderzoekskroniek
SDG's in de publieke sector

36

Gelezen
Studie- en leesvoer voor IP'ers

38

Van de KNVI
Beroepsverenigingsnieuws

39

Lifehacking
Zelf e-books maken

SPY CREATURES

De geschiedenis van drones nam een vreemde wending in de jaren zeventig, toen de CIA begon te rommelen met een prototype voor een afluisterrobot met de naam Insectothopter, schrijft de Australische graphic designer en digital artist Marcus Byrne op zijn site. Een soort libel die ongemerkt vijandelijk gebied kon binnenvliegen en informatie kon verzamelen. Helaas werkte het ding niet optimaal, maar het idee zette andere onderzoekers wel aan tot de ontwikkeling van soortgelijke kleine vliegende of zwemmende robots voor verschillende doeleinden. Het inspireerde Byrne tot de serie *Spy Creatures*, alleen ging hij hiervoor met text-to-image AI aan de slag, daarmee bijdragend aan de enorme toename van digitaal beeld het afgelopen jaar.

> Meer over Spy
Creatures en
de toename van
AI-beeld lees je
op pagina 6.

Vervolg
van
pagina
4-5.

AI GEEFT GROEI DIGITALE BEELDEN EEN EXTRA ZET

Het afgelopen jaar zijn er ruim 15 miljard afbeeldingen gemaakt met behulp van AI. Ter vergelijking: het kostte fotografen 150 jaar, vanaf de eerste foto genomen in 1826 tot 1975, om de grens van 15 miljard te bereiken.

Dat heeft Everypixel vorige maand becijferd. 'Het afgelopen jaar zijn tientallen communities die zich toeleggen op AI-kunst in een stroomversnelling geraakt op internet, van Reddit en Twitter tot Discord', zo stelt het bedrijf. Duizenden (AI-)artists oefenen er hun vaardigheden en delen er hun werkwijze en resultaten met anderen, waaronder ook Marcus Byrne (zie kader). Verder zijn andere beroepsgroepen en industrieën, van architectuur tot fashion, gebruik gaan maken van text-to-image algoritmes voor (beeld)design. Je

kon er bijvoorbeeld over lezen in IP #4-2023 (de 'kunstmatige straatbibliotheek' van digital-designstudio Ulises, zie foto rechts). Daarnaast ontstaan er fakenieuwsbeelden, zoals de 'foto' van de arrestatie van Donald Trump, die Eliot Higgins (Bellingcat) met Midjourney in elkaar draaide.

De hoeveelheid die het afgelopen jaar is gemaakt, is moeilijk te meten, maar wat het ook is, het is ongelooflijk groot, aldus Everypixel, dat geprobeerd heeft een aantal AI-beeldstatistieken en -feiten bij

AI boekbushalte

te houden sinds de text-to-image modellen vorig jaar van start zijn gegaan. De belangrijkste inzichten:

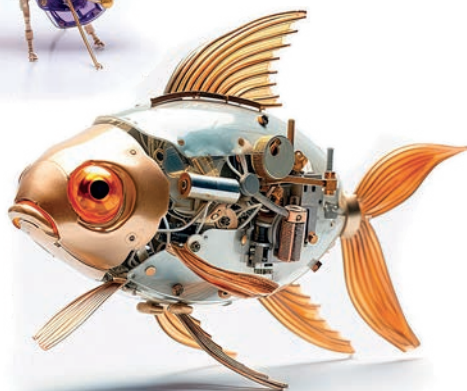
- > Sinds de lancering van DALL-E-2 door OpenAI maken mensen gemiddeld 34 miljoen afbeeldingen per dag.
- > Het snelst groeiende product is Adobe Firefly, de reeks AI-algorit-

mes die in Adobe Photoshop zijn ingebouwd. In slechts drie maanden na de lancering zijn daar 1 miljard afbeeldingen gemaakt.

- > Midjourney heeft 15 miljoen gebruikers, 'het grootste gebruikersbestand van elk platform voor beeldgeneratie waarvoor we publiekelijk beschikbare sta-

Robosects en Gaudí-stofzuiger

'Met behulp van de kracht van AI kunnen we ons verschillende wezens voorstellen als "spionage-faciliterende" robots. Insecten bijvoorbeeld', zo stelt graphic designer en digital artist Marcus Byrne. Een mix van prompt crafting in Midjourney en Photoshop voor extra bewerking leverde zijn nieuwste AI-kunstserie *Spy Creatures* op. Byrne inspireerde zijn idee op de insectohtopter van de CIA en op de robofish, een op afstand bestuurbare robotvis die door de Amerikaanse marine werd ontwikkeld om informatie te verzamelen over onderwateromgevingen zonder opgemerkt te worden.

'Met AI kunnen we ons autonome, onopvallend spionerende botwezens voorstellen, op zonne-energie, met GPS-navigatiesystemen en camera's op de plek van de ogen', aldus Byrne. 'Kijk eens goed in

je tuin, misschien zitten ze daar al.' Op zijn site kun je Byrnes boek *101 Midjourney Prompt Secrets* downloaden, met daarin '101 prompt tips voor iedereen die geïnteresseerd is in het eenvoudig creëren van visueel opvallende AI-kunst in Midjourney'.

tistieken hebben', aldus Everypixel. (Vergelijk: Adobe Creative Cloud, dat bestaat uit Adobe Photoshop en andere software voor grafisch ontwerp en video-bewerking, waaronder de generatieve AI-tool Adobe Firefly, heeft volgens Prodesigntools 30 miljoen gebruikers.)

- > Ongeveer 80 procent van de afbeeldingen (circa 12,5 miljard) is gemaakt met behulp van modellen, services, platforms en applicaties gebaseerd op Stable Diffusion, dat open source is.
- > In totaal zijn er meer dan 15 miljard door AI gemaakte afbeeldingen gegenereerd met behulp van bovenstaande tools. 'Dat is meer dan de volledige bibliotheek met foto's, vectoren en illustraties van Shutterstock en eenderde van het aantal afbeeldingen dat ooit naar Instagram is geüpload.'

Everypixel belooft de informatie over dit onderwerp op zijn website te blijven updaten.

Je vindt dit artikel inclusief alle linkjes, ook naar het volledige onderzoek, in het archief op informatie-professional.nl.

Variabelen binnen de prompts kunnen worden gewijzigd om nieuwe en unieke afbeeldingen te genereren. Byrne maakte eerder ook een AI-beeldserie van 'huishoudelijke apparaten die Gaudí ontworpen had kunnen hebben'.

<

Ootuntksjun

Rob Feenstra

Projectleider/consultant bij
de Universitaire Bibliotheken Leiden;
heeft als aandachtsgebieden bibliotheek-
systemen en de digitale bibliotheek

**'Ik droom van een
keurmerk voor
presentaties:
geen ISO-achtige
toestanden, maar
gewoon een aantal
minimale eisen'**

Ruberteen kumin al softwr wer wi just like abardon wil dee ootuntksjun entiêrely.

Het is bloedheet in het benauwde zaaltje, terwijl de spreker tijdens deze conferentie monotoon voortmoddert. Het grote scherm is volledig gevuld met scripting code die net niet te lezen is. Niet dat het veel uitmaakt, want ook in een groter lettertype had ik er niets van begrepen. Mijn gedachten dwalen af en ik droom van een keurmerk voor presentaties. Geen ISO-achtige toestanden, maar gewoon een aantal minimale eisen waaraan een spreker zou moeten voldoen.

Ga uit van de voorkennis van je publiek en niet van je eigen kennis

Je maakt ongetwijfeld een heel deskundige indruk als je begrip gebruikt waarvan alleen jij de betekenis kent, maar je bent je publiek na twee minuten kwijt.

Controleer vooraf of de techniek in orde is

Wie herkent niet de volgende situatie: 'En dan gaan we nu naar de live demo ...' Er verschijnt een zwart scherm. De spreker drukt in het wilde weg op wat toetsen en kijkt dan vertwijfeld de zaal in. Er gebeurt even niets. De paniek in de ogen van de spreker is bijna voelbaar. Uiteindelijk verschijnt er iemand van de techniek die wat kabeltjes omluigt en daarna hoofdschuddend het veld ruimt. Het scherm blijft zwart.

Lees niet je eigen sheets voor

In veel gevallen betekent dit dat de toehoorders naar je achterhoofd kijken, maar los daarvan: voor je de eerste regel hebt voorgedragen, heeft de zaal de volledige sheet al bekeken. Ze hadden je tekst liever gewoon thuis op de bank gelezen zonder dat er iemand hinderlijk doorheen praat.

Het kan gebeuren dat je niet achter de inhoud van je presentatie staat, maar doe in ieder geval alsof

Je pikt ze er zo uit, de mensen die van hun baas alleen naar die buitenlandse conferentie mochten als ze een presentatie zou-

den geven. Veel gezocht, een slaapverwekkende dic-tie, de uitstraling van een zak hooi en verder alle fouten die hierboven zijn genoemd, dat zijn de kenmerken van deze sprekerscategorie.

#!&%!\$#

Ik weet nog wel wat punten te bedenken voor mijn keurmerk, maar ik word bruusk opgeschrikt door de Amerikaanse moderator van de conferentie die de spreker bedankt voor de 'exciting and inspiring presentation'. O ja, bij het doorbladeren van de hand-outs wordt me duidelijk wat ootuntksjun betekent: authentication.

<